

Силабус курсу:

ІСТОРІОГРАФІЯ СВІТОВОЇ ТА ВІТЧИЗНЯНОЇ АРХЕОЛОГІЇ

Ступінь вищої освіти:	магістр
Спеціальність:	032 Історія та археологія
Рік підготовки:	1
Семестр викладання:	осінній
Кількість кредитів ЄКТС:	5
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	залік

Автор курсу та лектор:

д.і.н., проф., Бровендер Юрій Михайлович

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

Професор кафедри історії та археології

посада

brovender@snu.edu.ua

електронна адреса

+38-050-655-94-45

телефон

месенджер

За розкладом

консультації

Анотація навчального курсу

Мета вивчення курсу: Метою лекційних є опанування майбутніми фахівцями-істориками комплексом знань, вмінь та навичок з історіографії світової та вітчизняної археологічної думки. Це дозволить виробити професійне володіння предметом, розуміння закономірностей розвитку археологічної думки в ретроспективі з перших її ростків у Давньому світі до сьогодення; закладання основ для подальшого накопичення конкретно-історичних знань і навичок для успішного використання їх професійній діяльності, в т.ч. у дослідженні відповідних наукових проблем.

Метою самостійної роботи за дисципліною є засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача; переорієнтація із лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану, особистісно-орієнтовану форму та на організацію самоосвіти магістранта; поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які магістранти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Результати навчання: Знати:

- основний фактичний матеріал;
- джерела й літературу за курсом;
- понятійно-термінологічний апарат курсу;
- особливості основних етапів і напрямків розвитку світової та вітчизняної археологічної думки;
- видатні археологічні відкриття;

- видатних представників світової та вітчизняної археологічної думки;

Вміти:

розрізняти основні етапи світової та вітчизняної археологічної думки;

- застосовувати методiku історіографічного та теоретико-методологічного аналізу проблем розвитку світової та вітчизняної археологічної думки;
- аналізувати підходи до вивчення старожитностей у ретроспективі;
- обґрунтовувати свою світоглядну позицію щодо процесу розвитку світової та вітчизняної археологічної думки;
- використовувати сучасну археологічну та історіографічну термінологію, понятійний апарат;
- користуватися теоретичними здобутками в галузі історіографії світової та вітчизняної археології.

Передумови до початку вивчення:

Майбутні фахівці з історії та археології зможуть розвинути професійні надбання, напрацьовані в результаті виконання робочої програми навчальної дисципліни «Історіографія світової та вітчизняної археології» завдяки вивченню наступного блоку дисциплін з циклів загальної та професійної підготовки: «Археологія та методика польової археології», «Історія первісного суспільства», «Давні виробництва Східної Європи», «Археологія номадних племен Євразії», «Сучасні проблеми археології України», «Історія України», «Історія української культури», «Історія Азії та Африки».

Мета курсу (набуті компетентності)

Метою викладання дисципліни є орієнтація майбутніх фахівців в історії руху світової та вітчизняної археологічної думки, формування компетентних фахівців у різнобічних аспектах історіографії світової та вітчизняної археології.

Вивчення даного навчального курсу призначене для формування, удосконалення та розвитку у здобувача вищої освіти наступних компетентностей:

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК05. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК07. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК08. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним. 10. Здатність працювати в команді.

СК01. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК02. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК03. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

СК04. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК05. Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК06. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК07. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.

СК08. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК09. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анутовати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК010. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК011. Здатність здійснювати та організовувати археологічну діяльність.

СК012. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

Що забезпечується досягненням наступних програмних результатів навчання:

РН01. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

РН02. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

РН03. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

РН04. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

РН05. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

РН06. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

РН07. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

РН08. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

РН09. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.

РН10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.

РН11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

РН12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

PH13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

PH14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1	Значення історії археології.	Денна 2/0/2 Заочна 0,5/0/0,5	Навіщо потрібна історія археології: спосіб впорядкування, цінність досвіду, первинність історіографії, історія археологічних ідей. Предмет історіографічного розгляду.	Індивідуальні завдання. Обговорення
2	Проблема початку археології	Денна 2/0/2 Заочна 0,5/0/0,5	Експертиза батьківства. Коли виникла археологія? Ознаки науки. "Народна археологія": «громові камені», «будиночки фей», «зачаровані скарби», «Вавілон», «слідовики», «саморобні горщики», «Іванови голівки».	Індивідуальні завдання. Обговорення
3	Археології в Стародавньому світі та середньовіччі	Денна 2/0/2 Заочна 0/0/0	"Сакральна археологія": археологічні знання на Стародавньому Сході. Античні уявлення про первісність. Старожитності в Гомеровському епосі. Інтерес до матеріальних старожитностей як до святинь ("сакральна археологія") в античному світі. Археологічні міркування в античному світі: Геродот і Фулідід. Живучість "сакральної археології". Середньовічний образ мислення. Старожитності з класичної спадщини. "Народна археологія" в середні віки. Дії в рамках "сакральної археології" в середні віки. Біблійна історія та коротка хронологія. Новації епохи Відродження. Орієнтація на класичні старожитності.	Індивідуальні завдання. Опитання
4	Антикваріанізм.	Денна 2/0/2 Заочна 0/0/0	Антикваріанізм як явище. Заняття старожитностями в епоху Реформації. Кемден. Дилетанти і антиквари. Дискредитація "народної археології". Антикварії Століття Розуму. Буре і Ворм. Антикварії Франції та Швеції в апогей Століття Розуму: Спон, Вереліус і Рудбек. Антикварії Англії в апогей Століття Розуму: Обрі. Новації століття Просвітництва і старожитності. Антикварії століття Просвітництва в Англії. Ст'юклі. Антикварії століття Просвітництва в Скандинавії, в Німеччині. Антикварії Франції. Монфокон і Кейлюс. Перші	Індивідуальні завдання. Опитування

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			розкопки Геркуланума і Помпей. Вінкельманівський Ренесанс.	
5	Зародження археологій європейських та позаєвропейських земель	Денна 2/0/2 Заочна 0/0/0	Дипломати-антиквари. Археологія Бонапартов. Відкриття реальної Греції. Відкриття етрусків. Гете і старожитності. Професори та їх вчення: Гейне, Герхард і ін. Філологічна школа. Вплив романтизму на ранню класичну археологію: міфологія і герменевтика. Романтизм і археологи. Курганоманія в Англії. Крістіан Томсен і його система трьох віків. Ворсо і середньовічна археологія. Свен Нільссон і його інтеграція археології з етнографією. Данська археологічна революція. Зародження орієнталістической археології: Єгипет. Зародження орієнталістичної археології. Початок археології Нового Світу: цивілізація майя. Початок археології Нового Світу: "будівельники пагорбів".	Індивідуальні завдання. Опитування
6	Скандинавський диффузіонізм та німецький міграціонізм	Денна 2/0/2 Заочна 0/0/0	Монтеліус і Мортільє. Монтеліус і Софус Мюллер. Типологічний метод. Критика типологічного метода і методика Софуса Мюллера. Монтеліус і Софус Мюллер як диффузіоністи. Відображення скандинавського диффузіонізму в Центральній Європі. Пауль Рейнеке. По слідах Косинни. Початок «археології мешкання». «Надзвичайно національна наука». Нордичні арійці. Походи індогерманців у неоліті. Склад і корні косиннізму. Розробка етнічної історії – походження народів і мовних сімей. Принципи вивчення історії культури. Критики Косинни. Значення надбання Косинни.	Індивідуальні завдання. Опитування
7	Археологія в Російській імперії та в СРСР. Археологія України за роки незалежності.	Денна 2/0/2 Заочна 1/0/1	Початок антикварної справи за часів Петра І. Розкопки Мельгуновського (Литого) кургану. Відкриття музеїв (Миколаїв, Феодосія, Одеса, Керч) на початку ХІХ ст. Розкопки античних міст (Ольвія, Керч, Херсонес) та скіфських царських курганів (Кюль-Оба, Солоха, Чортомлик та ін.). Початок розкопок давньоруських міст (Київ, Стара Рязань та ін.). Палеолітична стоянка Гінці на Полтавщині. Дослідження В. Хвойки у Подніпров'ї. Виникнення Археологічної комісії. Діяльність Російського та Московського археологічних товариств. Археологічні з'їзди. Основні етапи розвитку радянської археології. Археологічні заклади та видання. Антропологічні реконструкції М.М. Герасимова. Розкопки давнього Новгорода.	Індивідуальні завдання. Опитування

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			Пам'ятки доби бронзи на Південному Уралі (Каргали, Синташта, Аркаїм). Відкриття поселення доби раннього палеоліту Королеве у Закарпатті. Житла пізнього палеоліту з кісток мамонта (Мізин, Межирич. Добранічівка). Вивчення трипільських поселень-гігантів. Новобудовні експедиції в українському степу. Археологія України за роки незалежності.	

Рекомендована література

Основна література:

1. Археологія України. Курс лекцій. – К., 2005.
2. Археологія України за роки незалежності. – К.: ІА НАН України, 2012.
3. Брайчевський М. Ю. Скарби знайдені і незнайдені / М.Ю. Брайчевський. – К.: Наукова думка, 1992.
4. Бунятян К.П. Давнє населення України / К.. Бунятян. – К.: Либідь, 1999.
5. Залізник Л.Л. Стародавня історія України / Л.Л. Залізник. - К.: Темпора, 2019.
6. Залізник Л.Л. Від пізніх неандертальців до ранніх індоєвропейців / Л.Л. Залізник // Кам'яна доба України. – Вип. 19. – Київ, 2020.
7. Коваль, І. Церковна археологія / І. Коваль. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 1998. – 168с
8. Колеснікова В.А. Вікентій (Чеслав) Хвойка. Сторінки наукової біографії В.А. Колеснікова. – К., 2007.
9. Король, Д. О. Легенди та археологія: поховальні традиції Північної Європи / Д. О. Король // Наукові записки Національного університету "Києво-Могилянська Академія". Теорія та історія культури. – 2005. – Т. 40. – С. 55-60.
10. Мозолевський Б.М. Скіфський степ Б.М. Мозолевський. – К., 1983
11. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації / Ю.В. Павленко. – К., 1996.
12. Словник-довідник з археології. -К.: Наукова думка, 1996.
13. Сминтина О.В. Ландшафт в контексті палеоекологічного підходу до вивчення культури: проблеми та перспективи О.В. Сминтина // Записки історичного факультету ОНУ. Вип. 11. – Одеса, 2001.
14. Телегін Д.Я. (ред.). Археологія доби українського козацтва XVI-XVIII ст.: Навчальний посібник. – К.: Інститут змісту і методів навчання, 1997.
15. Україна. Хронологія розвитку з давніх часів до пізньої античності. - Т. 1. - К., 2008.
16. Україна. Хронологія розвитку. Давні слов'яни. Київська Русь. Т. 2. Київ, 2009.
17. Юренко С.П. Археологічні з'їзди в Україні / С.. Юрченко. – К., 2004.

Електронне джерело. – Режим доступу :

1. www.academia.edu/.

Інформаційні ресурси.

1. Журнал «Археологія». – Режим доступу: http://www.vgosau.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=93&Itemid=171
2. Журнал «Археологія і давня історія» Режим доступу: <http://vgosau.kiev.ua/adiu>
3. Інститут археології НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iananu.org.ua/>

4. Національна бібліотека ім. В. Вернадського [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>.
5. Система дистанційного навчання СНУ ім. В. Даля – <http://moodle.snu.edu.ua/>
6. Сайт №2 системи дистанційного навчання СНУ ім. В. Даля – <http://moodlesti.snu.edu.ua/>

Методичне забезпечення

1. Археологія України: курс лекцій: навч. пос. за ред. Л.Л. Залізняка. – К.: Либідь, 2005.
2. Винокур І.С., Телегін Д.Я. Археологія України: підр. для студ. іст. вищ. навч. закл. – Тернопіль, 2005.
3. Пастернак Я. Археологія України: первісна, давня, середньовічна історія України за археологічними джерелами. – Торонто: НТШ, 1961.
4. Скакальська І.Б. Археологія: навч. методичний посібник. – К.: ЦУЛ, 2018.
5. Чмихов М.О., Кравченко Н.М., Черняков І.Т. Археологія та стародавня історія України: курс лекцій: навч. посіб. – К.: Либідь, 1992.

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання студент може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів	
	Денна форма	Заочна форма
Присутність на заняттях та засвоєння лекційного матеріалу за темами	30	-
Присутність на заняттях (у період настановної сесії) та своєчасне виконання самостійних практичних завдань у межах тем	20	-
Індивідуальна робота	40	-
Залік	10	-
Разом	100	-

Шкала оцінювання студентів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

<i>Плагіат та академічна доброчесність:</i>	Дотримання академічної доброчесності за курсом ґрунтується на внутрішньо-університетській системі запобігання та виявлення академічного плагіату. До основних вимог за курсом віднесено - посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації. Перевірка текстів на унікальність здійснюється однаково для всіх здобувачів засобами: – за допомогою програмного забезпечення Unicheck і засобів системи MOODLE; за Internet-джерелами – за допомогою програми Antiplagiarism.net.
<i>Завдання і заняття:</i>	Очікується, що всі здобувачі вищої освіти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Здобувачі мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку здобувачі зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. Якщо здобувач вищої освіти відсутній з поважної причини, він/вона презентує виконані завдання під час консультації викладача. Здобувач вищої освіти має право на оскарження результатів оцінювання.
<i>Поведінка в аудиторії:</i>	Курс передбачає індивідуальну та групову роботу. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики. На аудиторні заняття слухачі мають з'являтися вчасно відповідно до діючого розкладу занять, яке міститься на сайті університету. Під час занять усі його учасники мають дотримуватися вимог техніки безпеки.